02/01/2019

Епископ бачки Иринеј: Несаломив је дух српског народа

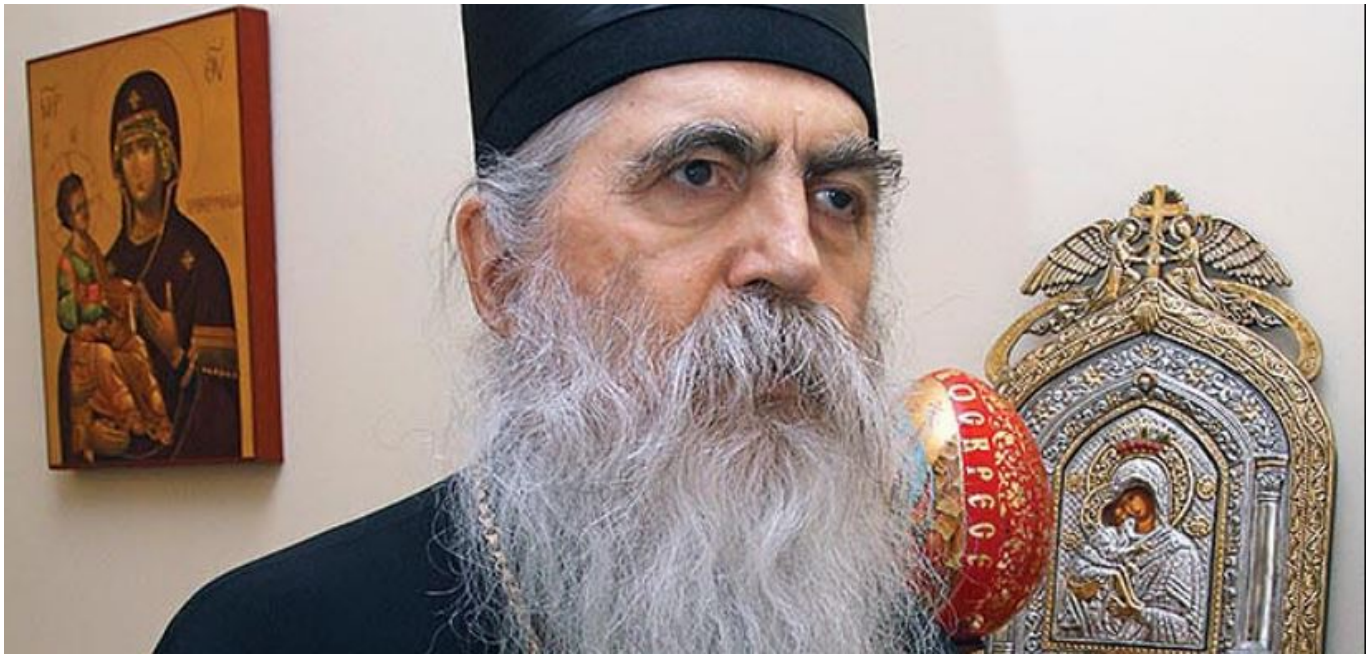

Божићни интервју који Печату – према вишегодишњој традицији – даје Његово Преосвештенство Епископ бачки Иринеј Буловић привилегија је којом су наш лист и наши читаоци посебно издвојени и у друштвеном и медијском простору без сумње повлашћени. У сусрет празнику рођења Христовог, наш драгоцени саговорник, у разговору с Милорадом Вучелићем и Љиљаном Богдановић промишља, коментарише и анализира низ судбински важних и за будућност нашег народа и државе пресудних питања.

Ваше Преосвештенство, ове, 2019. године обележићемо осам векова од стицања аутокефалности наше Цркве. Са чим Српска Православна Црква и српски народ у тој јубиларној години излазе пред Светог Саву?

Благодарим вам, поштовани и драги пријатељи, на могућности да у Печату, из године у годину, водимо божићне разговоре о питањима која не заокупљају само нас већ и сав наш народ, као и друге људе и народе. У мојим одговорима на ваша питања зацело нема посебних дубокоумних мисли, али има, надам се, бар нечег од божићне поруке наше Цркве коју она сваке године у ове дане упућује својим верницима и другим људима добре воље. Та порука се може свести на следеће: Христово Рођење значи ново рођење човека и човечанства, препород вере, оваплоћење наде и, изнад свега, улазак мира Божјег, а не људског, и љубави Божје, а не тек пролазне људске,

у наш свет и живот. Зато је Божић, и у највећим невољама, појединачним и општим, празник радости. И ја се, ево, радујем што божићну радост могу да поделим са вама и са читаоцима Печата, поздрављајући све нашим традиционалним божићним поздравом: Мир Божји, Христос се роди!

А сада бих покушао да одговорим на ваше питање. Осам векова постојања самосталне или аутокефалне Српске Православне Цркве свакако представља велики јубилеј, годишњицу коју треба обележити на свецрквеном и свенародном плану, и то достојно и достојанствено, на духовно користан и плодотворан начин. Прослава ће имати смисао и оправдање уколико је доживимо као прилику и подстицај за враћање светосавском духу, што ће рећи – хришћанском православном етосу и јеванђелским духовним вредностима. Ако се пак она сведе на неку уобичајену „фешту“, па ма и изузетно гламурозну, на неколико манифестација које ћемо, због њихове испразности, заборавити чим прођу, онда је боље да ништа и не обележавамо. Не би нам било први пут да сметнемо с ума велике људе и судбинске догађаје из наше прошлости без којих не би било ни наше садашњости ни наде у нашу будућност, овде на земљи и горе на небу.

Светитељска висина и свечовечанска ширина лика Светога Саве, његов историјски подвиг и незастариво духовно наслеђе треба да нам буду позив и призив на преиспитивање нашег делања, на преосмишљавање нашег живљења и на осветљавање нашег пута. Ту мислим и на сваког појединца и на народ као целину. Народе, по правилу, воде (и заводе!) њихове елите. Наша друштвена, политичка и интелектуална елита посрће – а понекад и „бауља“ – на путу изналажења каквог-таквог места за нас у „врлом новом свету“ постхришћанске културе и цивилизације, која све више прераста у отворено антихришћанску културу и цивилизацију, све кријући се иза милозвучне реторике о људским правима, „западним вредностима“, демократији, брисању граница, борби против тероризма, сиромаштва и глади... Напомињем да се и у извесним црквеним и теолошким круговима, настројеним елитистички и прогресивистички, да запазити еволуција у правцу мирења или бар примирја са „врлим новим светом“ и делимичног утапања у његову глобалну уравниловку, у којој и само хришћанство „еволуира“ у једну од религија, вредну или безвредну као и све остале, већ како ко изволи да изабере користећи своја људска права.

Многима, нарочито припадницима елита, полуелита и квазиелита, изгледа да би напуштање старих традиција и идеала, укорењених у Православљу и Светосављу, и прихватање нових, „модерних“ вредности, односно идола, донело комфоран живот – па и материјално благостање – у условима либералног друштва и либералног тржишта. Они су у праву, али само

половично и површински. Јер, преузимајући варљиве „вредности“ и клањајући се идолима постхришћанскога света, опстали бисмо као јединке и грађани, као „двоножна жива бића без крила“ (по Платоновој дефиницији), па и као социјалне групе и заједнице, али не и као народ са истим идентитетом. Као Срби, већински православне вере, престали бисмо да постојимо. Остало би само исто име, али ни то није сигурно: из сопствене историје и из историје других народа знамо добро да промена идентитета и вредносне парадигме често доводи и до промене имена.

Библијска мудрост нас учи да нема ничег новог под сунцем – ничег осим богочовечанског Лика Христовог. Све је већ виђено и прећено, па и наша назначена дилема: куда поћи? да ли широким, утабаним, релативно удобним путем савременог „мејнстрима“ (ни језик, ето, не измиче загрљају „научне“ еволуције!) или пак уским и скрбним, али вековним заветним путем Светога Саве? И он је, наиме, баш као ми данас, био суочен са огромним религијским, цивилизацијским и националним изазовима и искушењима. Али је он – као и његов отац Свети Симеон (Стефан Немања), његов брат Стефан Првовенчани и потоњи Немањићи – знао да је излаз у пуноћи, а не у површности, и да је пут спасења у квалитету живота, а не у његовом квантитету, то јест у његовим спољашњим одликама и ефемерним садржајима. Зато се Свети Сава одлучно и бескомпромисно определио за ону Цркву и ону културну парадигму која је у његово време изгледала као историјски дефинитивно поражена и превазиђена – за Православну Цркву и за културно-цивилизацијски образац који из ње извире.
Не смемо мислити да је то опредељење било једноставно. По каквој му драго тродимензионалној логици и овоземаљској мудрости, његов избор је био неразуман и катастрофалан. Православна Империја је до ногу потучена, а ромејски цар и цариградски патријарх су убоги изгнаници или избеглице у Малој Азији, док латинско-франачки завојевачи, боље рећи хорде западних крсташа, гвозденом руком владају у Цариграду и изгледају несаломиви. Успоставивши своје Латинско Царство, они, штавише, скрнаве и пљачкају чудесни храм Свете Софије и устоличују свога патријарха. Под тим околностима Свети Сава ипак не одлази у Цариград на поклоњење тамошњем латинском патријарху, нити у Рим на поклоњење папи, патријарху читавог моћног Запада, него одлази у Никеју на сусрет са прогнаним царем и прогнаним патријархом и управо од њих тражи и добија канонску самосталност, односно аутокефални статус, за Цркву свог отачаства. Све до тада, усудио бих се да кажем, било је неизвесно коме ће се „царству“ Србија коначно приклонити, источном или западном, првом, наизглед беспомоћном, или другом, наизглед свемоћном. Савин избор показује да је он првенствено

био истински васпитаник Свете Горе, духовно зрео и далековид човек, богат мудрошћу „не од овога света“, а не само способан политичар, државник и дипломата, како га најчешће приказују данашњи тумачи његове личности кад га сместе у Прокрустову постељу своје логике.

Захваљујући таквом опредељењу Светога Саве довршено је идентитетско уобличавање српског народа, а црквеном самосталношћу и потоњим духовним плодовима које је она дала пројављено је његово црквено, културно и национално пунолетство. Захваљујући том путу и Завету, јачем од свих историјских искушења и невоља, преживели смо под Османлијама, преживели албанску Голготу у Великом рату, преживели Јасеновац, Јадовно и небројена друга стратишта, преживели страшни грађански рат за време нацистичке окупације, преживели терор и егзекуције које извршише обезбожени и одрођени Срби над сопственим народом, преживели његово цепање на нове и лажне нације, преживели арнаутске злочине и побуне од турских до наших времена, преживели натовског „Милосрдног анђела“ и још много, много тога. Преживећемо, благодаћу Божјом и молитвама светитеља Саве, и искушења кроз која сада пролазимо. Живећемо, надамо се, имаћемо будућност, у времену и у вечности, у историји и у есхатону. Само наше битисање у великој саборној породици хришћанских народа видим као највреднији дар Божји нашем народу. И Светога Саву доживљавам као живи личносни дар. Све што је свето и честито, добро, лепо и истинито у бићу српског народа нека буде наше уздарје Богу и Светоме Сави!

Да ли се на недавном Светом Архијерејском Сабору, или на некој од претходних седница Синода, говорило о плану обележавања овог значајног јубилеја или пак о моментима који ће посебно бити истакнути у том програму? Може ли таква годишњица бити и својеврстан подстицај за преиспитивање, па и снажење националне самосвести, нашег духовног, историјског и културно-цивилизацијског кода?

Говорило се, наравно, и недавно и раније. Лично сам врло задовољан начином на који је отпочело прослављање великог јубилеја. Наиме, на нашем Богословском факултету у Београду одржан је средином децембра међународни научни скуп под називом „Осам векова аутокефалије Српске Православне Цркве: историјско, богословско и културно наслеђе“. Учествовало је више од стотину еминентних истраживача из десетак земаља. Ради се о признатим научницима из области богословља, историје, филологије, историје уметности, археографије, права и других области.

Излагања су била разврстана у више тематских целина: историја Цркве и народа, развој српског богословља, место Српске Православне Цркве у домаћој и европској култури и тако даље. То је била прва у низу манифестација које су у плану прославе. Одржана је, наравно, са благословом Светог Архијерејског Сабора и под покровитељством Светог Синода, у организацији Богословског факултета.

Централна прослава, како је предвиђено, биће одржана почетком октобра 2019. године у манастиру Жичи као првом седишту српске Архиепископије, а у продужетку у Пећкој Патријаршији и Београду. Његова Светост Патријарх српски Иринеј је упутио позив представницима свих аутокефалних Цркава да дођу у Србију и узму учешћа у прослави. Поред богослужбеног дела прославе, који је превасходан, биће постављена репрезентативна изложба „Осам стотина година уметности под окриљем Српске Православне Цркве“, одржана свечана академија и слично. Већ имамо и најаву појединих значајних медијских кућа да ће са своје стране, али у сарадњи и координацији са нашом Црквом, дати допринос великом јубилеју. Држава, колико сам упознат, припрема постављање споменика Стефану Немањи – Светом Симеону Мироточивом – и друге манифестације. Очекујем да ће прослава јубилеја бити организована и у свим епархијским центрима и већим градовима, као и у свим институцијама просвете и културе, понајпре у Матици српској и Српској академији наука и уметности, на српским универзитетима и другде, и то не само у Србији него и у Републици Српској, Црној Гори, дијаспори на свим континентима… Наравно, овај јубилеј и ова прослава су још једна прилика за снажење хришћанских врлина и националне самосвести нашег народа.

За протеклих осам векова Српска Православна Црква и српски народ пролазили су много пута кроз велика искушења. Да би очувао светосавску православну веру предака и српско име, наш народ је свесно пристајао на велике жртве и страдања. Колико је утемељена стрепња да би се и година пред нама могла сврстати у године највећих искушења?

Искушења, жртве и страдања не престају. Народ страда на различите начине. Некад више, а некад мање. Данас је најугроженији на Косову и Метохији, и северно и јужно од Ибра. Сада су власти самопроглашене гротескне државице практично забраниле увоз хране, лекова и других елементарних ствари неопходних за живот, с тим што се забрана односи само на робу из централне Србије и на српски народ Косова и Метохије. Кажу да су шиптарски екстремисти проливали млеко и бацали чоколадице из Србије

вичући: „Нема више кравица, нема више бананица!“ То нечовештво није само остало некажњено него је највероватније било и подстакнуто с оне стране Атлантика, док се Европа, нарочито она бриселска, „евроунијатска“, млако и неуверљиво противи нечувеним поступцима албанских власти, које иначе прихватају као нормалне.

Уверен сам да ће наша држава наћи пута и начина да помогне свом народу и да га снабде намирницама и лековима. Постоји, додуше, стрепња да би Албанци могли поћи на још већу радикализацију, посебно с обзиром на скандалозно формирање њихове „војске“, опет по одобрењу Запада, уз гажење сваког права и морала. Али сад и Србија има спремну војску. Државно руководство Србије јесте под притисцима, али није неодлучно о питању заштите народа. Нисмо, хвала Богу, ни без пријатеља у свету. И Шиптарима је, верујем, доста страдања и немам утисак да су Бог зна колико одушевљени егзибицијама својих дичних вођа. Стога сам, упркос свему, оптимиста.

Страдају Срби и у негдашњој класичној српској земљи, Црној Гори. Као последица најтежих облика дискриминације српског народа врши се његова насилна асимилација, израженија, нажалост, у Црној Гори него у Хрватској. Притисци на Србе, на њихов идентитет и на њихова социјална, политичка, верска и национална права, наређени су и организовани од стране највиших државних органа. Монтенегрински демократи, такође штићеници и миљеници Запада, бесрамно лажирају националну историју, посмртно прогоне Његоша и остале песнике и писце, измишљају језик, хапсе, фабрикују афере… Преко медија вешто пласирају бављење потпуно небитним темама – питањем, на пример, да ли усамљена црквица на врху планине има грађевинску дозволу. И док свима познати медијски мандарини оркестрирано наглабају и полемишу о измишљеним проблемима, нико од њих не помиње да је Србину у Црној Гори данас немогуће да добије посао у државној служби. Да не говоримо о томе да атеисти хоће да одреде Цркви шта сме, а шта не сме, да је игноришу и малтретирају, премда је она најмногобројнија и најпопуларнија институција, да јој оспоравају право на слободно делање и припадност, верску и националну, да меркају њену имовину не би ли је некако отели… И тако даље, и томе слично. Дискриминаторске мере се, дабоме, не примењују на Цркве и верске заједнице као такве већ једино и искључиво на Српску Православну Цркву.

Понекад се чини да је српски народ озбиљно посустао, да је опхрван малодушношћу, сумњама и колебањем у поимању својих могућности. Није, међутим, мало оних који тврде да је стање „историјског премора“ привидно, да Срби нису изгубили вољу и моћ да се боре и супротстављају злу које их окружује и настоји да их савлада. Не

говоримо први пут о овој теми, али околности се мењају, па Вас, Ваше Преосвештенство, и сада питамо: Има ли наша нација снагу и потенцијал за препород и трајање?

Потражимо одговор на ово питање у српским земљама које смо управо поменули, у Црној Гори и на Косову и Метохији! Док антисрпски режим у Црној Гори заправо забрањује ћирилицу и фалсификује историју, ученици гимназије „Петар I Петровић Његош“ у Даниловграду јавно истичу транспарент „Свети Петре, кажу ти лице, школа твоја нема ћирилице“. Или када Ђукановићеви једномишљеници и савезници из Приштине забрањују основне намирнице и лекове из Србије, српски студенти у Косовској Митровици праве перформанс „Kosovo Schwitz“, креативно и уметнички, али и јасно указујући европској и светској јавности на нацистички карактер и намере тамошњих власти. Очевидно је да је дух српског народа несаломив. Државне власти Србије и Републике Српске не смеју да посустану у афирмацији идентитета и изворне националне културе. Сећате се, била је најављена Декларација о опстанку, као обећавајући пројекат. Дискутовало се о њој у јавности, али се више и не помиње... Ипак, на основу више показатеља, између осталог и отпора таблоидизацији, вулгаризацији и злоупотреби медија, мишљења сам да актуелни састав републичког Министарства културе заслужује наше поверење и подршку.

Време нашег колективног страдања није од јуче. Муке које живимо дуго трају, а наши традиционални разговори, премда посвећени хришћанском духу Божића и његове племенитости и радости, безмало увек бивају осенчени бригом. Европа у овом тренутку кључа, извесно је да се руши свет који се чинио стабилним, колективно се сумња у европске (америчке!) вредности и тамо где има разлога да се верује у њих! Где данас можемо пронаћи упориште за наду и веровање у бољу будућност?

Страдамо ми, православни Срби, али страдају, свако на свој начин, и други, махом невини људи, наши суседи: Хрвати, муслимани, Шиптари. Сада страда и народ у Украјини, на Блиском истоку, у Африци, где све не... Страдају и Европљани у својим градовима, од терориста, а сад и у социјалним немирима. Уз ризик да се најеже самозвани хиперправославци, изјављујем да је тачно више пута изнесено тврђење папе Фрање да је трећи светски рат почео и да траје. Тврђење са таквог места засновано је свакако на информацијама недоступним обичном човеку. Мислим да се због интереса мултинационалних компанија и битно другачијег устројства светске економије, затим због

развоја технологије уопште и разорности нових врста оружја, поменути рат одвија другачије него у прошлости и да има другачије ратне циљеве него претходна два и сви ранији. Стога су и могућности за разрешење двојаке: може да траје дуже, да се премешта у различите делове света и да донесе већа разарања него претходни, а може, дај Боже, да дође и до његовог бржег окончања. Свет је сада заиста у агонији. Али како је и Паскал тачно приметио, Христос се родио и увек се рађа у свету осенченом напетостима и антагонизмима. У Христу је и нада, и утеха, и упориште за данашњи дан, али и за будућност.

„Свет је у целини у стању трансформације: веома моћне трансформације која се динамично развија. Ако се на време не усредсредимо, ако на време не схватимо шта и како треба да радимо и како – можемо заувек да останемо у заостатку“, рекао је недавно Владимир Путин. С добрим разлозима слутимо да ово промишљање може данас бити универзално важећи налог – за Исток и Запад, за велике силе и мале народе, за глобалисте и суверенисте… Судбина оних који се не „усредсреде“ биће „заувек“ одређена. Шта у таквом свету може и треба да учини Србија не би ли избегла мрачну будућност именовану као „заувек у заостатку“?

Ради се о процени једног од најутицајнијих људи данашњице. Његову личност је језгровито и маестрално оцртао покојни Добрица Ћосић речима: „Пијани Јељцин имао је генијално чуло и надахнуће да Русију остави савременом Петру Великом – Владимиру Путину.“ О њему смо претходних година помало разговарали, чак смо овлаш скицирали, онолико колико видимо, историјске изворе његовог политичког и социјалног програма који је препородио Русију. Његова наведена изјава не представља само констатацију већ и упозорење одговорног државника сународницима, поготову онима који су на државним функцијама и имају одговорност у друштву. Наравно, како с правом кажете, ово промишљање о динамици друштвеног развоја и сталним трансформацијама има универзално значење. Таквом промишљању се већа пажња поклања у епохама када се свет убрзано мења услед технолошког напретка и промена у политичком и друштвеном устројству. Ми живимо у таквој епохи. Неке промене запажамо лако, са њима живимо, примењујемо их у свакодневици. Неке, међутим, остају скривене обичном човеку, али су они који предводе државе и друштва дужни да их препознају и да своје деловање одговорно прилагођавају тим променама како не би заостали или како би макар опстали. Заостајање је, нажалост, случај са нашим друштвом на прелому два миленијума.

Многе нове појаве које су довеле до треће, а сад већ и до четврте технолошке и индустријске револуције, мењају структуру и организацију друштва, при чему се јављају нови центри и носиоци моћи, а потом и нови механизми реалне власти и у појединим друштвима и на глобалном плану. Ако оставимо по страни светску политику схваћену као трајни процес све нових и нових заплета, ипак уочавамо да је кретање ка мултиполаризму у међународним односима резултат баш тог динамизма о коме говори председник Русије, односно резултат технолошког напретка многих држава заснованог на улагању у просвету и науку. То је, чини ми се, излаз и за Србију. Срећа је по савремену цивилизацију што данашња Русија, по Промислу Божјем, заснива свој развој на духовно-моралним основама, конкретно на вредностима и традицијама Православља. Стога она није више минорни „играч“ који само прати моћне трансформације и динамични развој Запада него је поново светска сила и моћан покретач таквих промена.

Али као епископ сам дужан да опет подсетим да, упоредо са сталним трансформацијама и настојањем друштва и појединца да напредују у различитим делатностима, у истој мери ваља имати на уму речи Светога Писма: „Што је било, то ће бити; што се чинило, то ће се чинити; нема ништа

ново под сунцем“ (Проп. 1, 9) – ништа осим Христа Богочовека, Који Својим доласком у свет даје смисао људским стремљењима и настојањима. И као што крст Христов, тај универзални симбол наше вере и наше цивилизације, има своју хоризонталу и вертикалу, тако и у животу друштва и појединца динамизам и напредак представљају хоризонталу живота, а усмереност ка вечности и старање о вечном животу и непролазним вредностима представљају вертикалу. Склад у коме се, у кључним и преломним тренуцима, зна шта је претежније, као што су то знали Свети Сава и Свети кнез Лазар, обезбеђује трајање у историји и удео у вечности.

Занимљиву мисао је исказао поменути светски лидер: „Без јасног разумевања шта и како треба радити, не треба ни долазити на власт.“ Међутим, разумевање данас може имати и посебан смисао, јер су народи својеврсни таоци својих елита и глобалног система који је уређен према интересима најповлашћенијих и најбогатијих у локалним и – посебно – у наднационалним елитама. Може ли, у цивилизацији у којој живимо, такав поредак бити промењен без великих потреса, револуција и ратова?

Речи које сте цитирали наставак су исказа председника Русије из вашег претходног питања. Његова изјава се у целини односи на морално понашање носилаца власти у контексту напретка државе. Председник Путин захтева да односи у друштву буду јасно постављени — да се зна ко, шта и зашто ради. Он се заправо стара да народи Русије не буду таоци елита. Америчка пак индустрија односа са јавношћу оперише појмом „обликовање ставова, мишљења и перцепција“ и то назива „инжењерингом пристанка“. За оца либералне демократије Волтера Липмана народ је „збуњено стадо“, а његови фаворити Американци су „глупи и неуки“. Од њихове „буке и гажења“ треба „интелигентну мањину“ заштитити „производњом пристанка“. Без обзира на то што сам увек на страни „збуњеног стада“, као сада на страни учесника српског протеста у Косовској Митровици и „Жутих прслука“ у Паризу, не мислим да је излаз у револуцијама. Како рече Достојевски, сви идеали света не вреде ни једне једине невине дечје сузе, а камоли људских живота.

И ванредни Свети Архијерејски Сабор, одржан током новембра у Београду, изнудили су историјски изазови који су од Српске Цркве тражили хитне одговоре, између осталог да заузме став о Косову и Метохији и став о неканонским поступцима Цариградске Патријаршије на простору духовног и територијалног деловања Руске Православне Цркве у Украјини. Због чега је било неопходно да се о томе изјасни највиши орган наше црквене власти?

Сабор јесте одржан у новембру, али није био ванредни Сабор нити је био изнуђен само историјским изазовима него је био заказан месецима унапред да би се бавио црквеном просветом, што је било основна тема тог заседања. Сабор је ипак морао да се бави пре свега темом Косова и Метохије, односно сталним новим искушењима, као и ескалацијом црквене кризе у Украјини. Сабор је у основи поновио свој претходни став о Косову и Метохији, већ добро познат нашој јавности, залажући се за праведно решење и не прихватајући покушаје силника да се силом отуђи неотуђива територија Србије, и то – гле цинизма! – уз њен пристанак.
Проблем пак неканонских поступака Цариградске Патријаршије на канонском подручју Московске Патријаршије не представља, како сте тачно рекли, само проблем прекида међусобног литургијског и сваког другог општења тих двеју помесних Цркава нити, штавише, само проблем нарушених односа у православној васељени у целини. Поступке Фанара видим, у крајњој линији, као озбиљно угрожавање аутентичности сведочења Православне Цркве о Христу, Распетом и Васкрслом, како пред властитим верним народом, који је свуда, а посебно у Украјини, због тих поступака саблажњен и изложен великим искушењима, тако и пред инославним хришћанима-богоотражитељима који у Православној Цркви траже, а многи и налазе, изворно, јеванђелско и апостолско хришћанство. Осрамоћени смо као православни хришћани и пред муслиманима и припадницима других религија, међу којима има доста оних који се према Православној Цркви односе са поштовањем и поверењем, такође видећи у њој изворно хришћанство.

Илустрације ради наводим једну давну успомену из свог живота. Пре готово пола века, као сасвим млад јеромонах, путовао сам, аутобусом, из Призрена у манастир Дечане, чији сам сабрат тада био. Крај мене је седео један старији Шиптар (у то време још није био у оптицају етноним Албанац за косовско-метохијске Арбанасе). Видело се да је човек припрост, али и да је убеђени верник, муслиман. Као и многи други муслимани, поготову тада, у времену пре избијања сукоба, према мени као монаху се односио с поштовањем, чак

срдачно. Заподенуо је са мном разговор о вери, с нагласком на сличностима и разликама између Православља и ислама. У неком тренутку је, на моје велико изненађење, изјавио отприлике следеће: „Ми вас сматрамо за праве хришћане. Зато, кад неко из неке друге хришћанске заједнице прелази у ислам, ми од њега тражимо да најпре буде православац, па га тек онда примамо.“ Ово његово наивно и, наравно, неутемељено веровање ипак сведочи о угледу наше Цркве у средини из које је он поникао. Искуства ове врсте сам имао и при сусретима са неким муслиманима у другим местима, укључујући и Београд и Нови Сад, као и у Цариграду, Каиру, Аману и другде у већински муслиманским земљама.

Слично поштовање и поверење показују и многи римокатолички верници: у Далмацији, примера ради, Православље зову „стара вира“ и обраћају се нашим свештеницима за благослов и молитву, а исто то, искање благослова и молитве, и лично сам много пута доживео у Италији. На нивоу пак њихове духовне елите, многи теолози и бискупи су се такође у разговорима са великим симпатијама изражавали о вредности православног богословља, нарочито учења о Цркви и о саборности као општем начелу црквеног живота, о богатству православног богослужења, о узвишеном карактеру православног монаштва и духовности уопште, о лепоти православне црквене уметности, особито византијских икона, фресака и мозаика и тако даље. Лакомисленост и лакоћа са којом је Цариградска Патријаршија – коју иначе уважавамо и волимо као своју Цркву Мајку – својим поступцима у Украјини изневерила саборност и погазила свештене каноне Цркве довела је све наведено у питање, а код многих је и директно прокоцкала пређашње поверење. Показала је, нажалост, да је и код нас и те како присутно схизофрено размимоилажење теорије и праксе, теологије и реалности, етоса и живота, и да је било могуће савезништво, морално и канонски недопустиво, између Цариградске Патријаршије и световне власти у Украјини, као и других ванцрквених, па и антицрквених чинилаца, у служби једног чисто политичког пројекта, а науштрб једине канонске Цркве у Украјини, признате од свих, на првом месту од саме Цариградске Патријаршије.

Наша помесна Црква, Српска Патријаршија, није у овој жалосној ситуацији заузела став да треба да буде за једне, а против других, него је принципијелно указала на једини могући излаз из ове дубоке кризе, а то је повратак начелу саборности и вековном канонском поретку, поновно откривање богољубља и братољубља као једине примене вере у животу и свеправославно одговорно решавање проблема уместо пренаглашеног инсистирања на свом првенству и на својим – наводно изузетним и

искључивим – привилегијама и овлашћењима, мимо и изнад свих других, са позиције „првог без једнаких“ уместо са позиције „првог међу једнакима“. Јер, тиме се via facti поништава досад неприкосновено православно начело саборности, а где нема саборности, ту, хоћеш-нећеш, почиње да кружи баук апсолутне монархије, баук папства. Због папства као отклона од духа саборности већ имамо један велики раскол, раскол између хришћанског Истока и Запада, који траје вековима. Због ове нове, источне варијанте папства, односно због појаве схватања да епископ који је први по части и рангу није први у сабору него први по себи, изнад сваког сабора, може настати нови велики раскол. Такав раскол помесне Православне Цркве морају спречити. Јер, увек је боље спречити него лечити. Молитвено се надам да за то још није касно.

На последњем Светом Архијерејском Сабору поновљено је оно што је Црква и раније саопштавала. То је уверење да „ни по коју цену не сме да се доведе под знак питања пуни суверенитет и интегритет Србије на Косову и Метохији који је гарантован Уставом Србије и Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација“. Због чега је било потребно да се тај став понови и на ванредном Сабору?

Одређени политички кругови покушавају да пласирају спекулације о несугласицама у Цркви поводом питања суверенитета Србије на Косову и Метохији, као и о наводној несагласности Цркве и државних власти о истом питању. Они се заправо боре за власт у Србији лијући крокодилске сузе над судбином косовско-метохијских Срба, а кад је било потребно уложити сваки напор да се Косово и Метохија сачувају и спасу за Србију, тада су ту нашу заветну земљу проглашавали баластом кога се треба ратосиљати. Мислим да је добро што је Сабор одлучио да понови свој претходни јасан став и тако оповргне разне инсинуације и манипулације, као и да одговори на незаслужене критике од стране појединих представника државе да је Црква заговорник „замрзнутог конфликта“. Црква је у ствари против сваког конфликта, али сматра да отимачима и окупационим управљачима Косова и Метохије Србија мора да ускрати свој пристанак на њихово недело. Поготову је са њихове стране дрско и цинично то што покушавају да наметну тезу да се то преболно питање мора решити одмах, без одлагања, по хитном поступку, а решење како га они замишљају заправо је само једно – да Србија призна независност самопроглашене албанске државе број два или непосредно или пак посредно, путем такозваног свеобухватног споразума између Београда и Приштине. Зашто, питам се, не захтевају, и то ултимативно као што то чине са нама, да се сместа, без даљих преговора,

нађе решење за много дуже конфликте него што је овај наш? Зашто не захтевају да се одмах и сместа окончају спорови те врсте у Европи (Кипар – Турска, Каталонија – Шпанија, Ирска – Енглеска…) или у Азији (Палестина – Израел, Нагорно-Карабах – Азербејџан и Јерменија, Кашмир – Пакистан и Индија, Тајван – Кина…)? Зашто увек Србију и српски народ проглашавају за изузетак и „јединствен случај“? Зашто само за нас вазда имају посебан аршин, посебне „стандарде“? Неће баш бити, чини ми се, да код нас шкрипи све, а код наших моћних „пријатеља“ – ништа.

Најновији догађаји – повлачење признања такозване државе Косово од стране низа држава, неуспех самопроглашене туђе творевине и њених покровитеља да је угурају у Интерпол, увођење скандалозних такси на српске производе (без праве реакције од стране оних које Албанци слушају без поговора), апсолутно незаконито и опасно успостављање такозване косовске војске (опет уз благонаклоност спонзора с обе стране Атлантика) и тако даље – показали су да наш државни врх не пристаје на капитулацију ради евроунијатске химере и привидног партнерства нити напушта свој распети народ на Косову и Метохији. То и јесте најречитија апологија става Цркве и уједно доказ да Србија као држава, мада принуђена да новим агама, беговима и пашама „вода опанке“, ипак има у суштини исти став који заступа и наша Црква. За сваког од нас и за све нас Косово је најскупља реч.

Његова Светост Патријарх српски Иринеј недавно је рекао „да би било трагично, и за историју света, и за српски народ, да Пећка Патријаршија, наш духовни центар, не буде у оквиру наше државе, и да би то требало да схвате и они који снагом и силом управљају овим светом“. Оваква опасност реално прети, па о драматичном патријарховом упозорењу морамо одговорно размишљати! То чинимо свесни да савременој епохи недостаје духовност, да се чак чини да живимо у поретку који измиче контроли разума, и запрепашћујуће је налик апокалиптичним предсказањима. Шта уочавате као одлучујуће, у прошлости и данас, што је учинило да свет крене у правцу евидентног духовног посртања?

Питајући ме, већ сте дали, у неколико речи, и мој одговор, па ће он зато и бити кратак. Ви сте навели недостатак духовности, поредак неконтролисан разумом и апокалиптичку атмосферу као узроке духовног посртања савременог света. Исто то мислим, и то до у танчине. Ипак ћу овај наш заједнички увид мало прецизирати и протумачити.

Недостатак духовности је горки плод апостасије, богоодступништва,

напуштања Христа и хришћанства, његове замене постхришћанским сурогатима и новим, антихришћанским идолопоклонством. То је историјски грех западне цивилизације, некада хришћанске. У свету ислама, будизма и других великих религија и традиција нема масовне апостасије, али војно и политички (не и културно-цивилизацијски!) надмоћни Запад, у име фанатичне вере у предности свога система и својих „вредности“, немилосрдно их, најгрубљом силом, намеће читавом свету, што је велики савремени руски мислилац Александар Зиновјев крстио термином „тоталитарна демократија“. Свет је, хтео-не хтео, талац постхришћанског Запада – до даљњега. Такав Запад види и православни свет као туђу и непријатељску цивилизацију, што налазимо код Хантингтона и толиких других. Ту је главни извор русофобије, чија смо ми, као „мали Руси“, колатерална штета. Даље, светски поредак, посебно „нови светски поредак“ (који је, срећом, већ на издисају), нема, истина је, контролу разума, али га и те како контролишу наднационални, наддруштвени и наддржавни центри глобалне моћи. Они су привидни победници и господари ситуације. Али васкрсла Русија, обновљена Кина и друга велика острва слободе у свету „тоталитарне демократије“ отварају „нова поглавља“, не у историји фантомске Европске уније већ у историји рода људског. Исход ће се тек видети, можда не у нашем нараштају него тек када дође „будуће неко покољење“. Ја верујем да ће Бог – иако Га нема у компјутерима планера и извођача радова новог, а већ старог, поретка – имати последњу реч у Свом својству Господара историје, на велику жалост самозваних и самоуверених господара историје.

Коначно, апокалиптичка атмосфера наших дана није нешто ново. Већ у време настанка Књиге Откривења (Апокалипсе) она је постојала: „ратови и гласови о ратовима“, устајање „народа на народ и царства на царство“, глад, помор, земљотреси, саблазни, хлађење љубави код „многих“, лажни пророци, безакоња, гоњења хришћана (ср. Мат. 24, 3 – 12) – све је то већ било, све то јесте и све ће то бити до Другог доласка Христовог, али ће се интензитет свега тога појачавати. Ми смо – као Црква, као народ, као личности – усред свега тога. Али све то није крај Књиге Откривења: крај је визија новог неба и нове земље, Небеског Јерусалима, Христа Који је дошао, долази и доћи ће. То је крај који је и почетак. Стога, уверен сам, заједно са вама, посртање није наша последња реч у историји: после посртања следи усправљање и ход у сусрет Христу Који је дошао, долази и доћи ће.

Поменули смо да је ванредни сабор СПЦ сазван и због поступака Цариградске Патријаршије која покушава да незаконито наруши поредак Руске Цркве у Украјини, доносећи, како стоји у саборском закључку, „канонски неутемељену одлуку да рехабилитује двојицу

вођа расколничких групација у Украјини“ и да те групације призна као канонску Цркву. Да ли је ово само врх леденог брега, само почетак смутње у Православној Цркви Христовој?

То не зна нико, па ни ја. Надам се да је Фанар уочио већ досад настале погубне последице своје неславне акције у Украјини и да ће се зауставити. Али ако и убудуће буде веровао у своју наводну супериорност над свима и у своју самопроглашену непогрешивост, не искључујем могућност да овакав експеримент понови и у канонском простору других аутокефалних Цркава, па и наше, где постоје два раскола – већи, скопски, и мањи, цетињски – који су минијатурна копија украјинских раскола. Молитвено се надам да ће у Фанару ипак преовладати осећање стида пред великим патријарсима и саборима прошлости који су заувек прославили првопрестону Цариградску Цркву и да ће Фанар имати духовне снаге и трезвености не само да не продужи започетим путем, на штету јединства Православне Цркве, него и да се врати свом вековном, историјском путу служења том јединству. Само тако се остварује првенство части, док првенство власти уопште не постоји нити може да постоји у Православној Цркви.

Ваше речи из нашег разговора објављеног пре годину дана у Печату у јавности су оставиле изузетно снажан утисак. Поновићемо део тада реченог, са убеђењем да сте Ви промислили и изложили својеврстан национални програм: „Нама Србима најпотребнија је свестрана ауторефлексија на тему самог нашег духовног бића, идентитета, историософског самоодређења, самосазнања и самоосећања, историјско-цивилизацијског назначења и усмерења, као и надисторијског, метафизичког садржаја појма православно Српство (уколико, наравно, такав садржај још постоји). Јер, духовно, идентитетски, историјски и историософски, културно-цивилизацијски, па и верски, ми, савремени Срби, лутамо (част изузецима!) кроз лавиринте идола, опсена, фатаморгана, заблуда и самообмана, оличених, понајпре и понајвише, у увозним и домаћим идеологијама западњачког просветитељства, рационализма и индиферентизма, а у новијем раздобљу југословенства и марксизма у форми титоизма.“ Преосвећени Владико, јесмо ли, бар за корак, ближе испуњењу поменутих налога разума и националне одговорности?

Како видим, овај разговор ћемо привести крају темом којом смо прошлог Божића почели да разговарамо. Доба Начертанија, када је српски национални програм сачинио један човек, Илија Гарашанин, давно је прошло. Није ми,

дакле, било на уму да излажем свој нацрт националног програма, али тих неколико редака које сте навели могу се посматрати и у том кључу – као мишљење о редефинисању система вредности пре озбиљнијег скицирања националног програма. Без обзира на то што је претходни покушај завршен пре него што је и почео – крађом нацрта Меморандума САНУ на коме је тек требало радити и срамотним „Војком и Савлом“ – национални програм не би требало посматрати као утопију него као нужност, чак, како рекосте, као налог разума и националне одговорности.
У том контексту, мој одговор на ваше питање је позитиван. Криза нагони на преиспитивање и тражење решења, ослобађа прикривене потенцијале. Дијалог о Косову и Метохији, на пример – који ја називам свесрпским, а који и даље траје и не може се зауставити докле год има Срба – има позитиван ефекат на самосазнање и самоодређење нашег народа. Чак је и оштра поларизација ставова била корисна јер је представљала напор да се размишљања појединаца додатно продубе, преосмисле, потврде и суоче са другачијим гледиштима. Штампана су и два зборника са насловом „Спорови о будућности Србије: шта и како даље?“, у којима има вредних текстова наших академика, универзитетских професора и других интелектуалаца, а који обрађују два кључна и комплексна питања, питање идентитета и питање стратегије развоја. Не смем да изоставим и недавно обележавање стоте годишњице присаједињења Бачке, Срема, Барање и Баната Србији: и поводом тог важног јубилеја утврђивали смо се духовно, историјски, идентитетски.

Али управо оно од чега смо почели разговор, прослава осам векова самосталности Српске Цркве и њена непосредна везаност за личност просветитеља српског народа Светог Саву, за огњени стуб који већ осам векова иде пред нама и води нас, може бити значајна у процесу нашег духовног сазревања и идентитетског утврђивања.

Призивајући Божји благослов и молитвену заштиту Светога Саве на вас и на читаоце Печата, испуњен сам, заједно са вама и њима, радошћу коју нам предстојећи Празник доноси. Сви ишчекујемо Божић у доброј нади, која нема другог извора и увира осим јединственог Детета рођеног у Витлејему за живот и спасење света.

Ако смо уочили неки бољитак, извесно сазревање и колику-толику духовну консолидацију нашег народа, упркос приликама код нас и у свету који нас окружује, то нипошто не смемо приписати себи већ искључиво Богу, Дародавцу свих добара. Ако себе будемо мерили ликом Светога Саве и ликовима свих светих пре и после њега, схватићемо да нисмо само

најразвијенији примати, Платонови „двоношци без крила“ и „бића за смрт“, него да смо створени да будемо живе иконе Живога Бога, причасници божанског живота, заједничари божанске љубави, речју: бића за спасење и обожење, за живот, и то вечни живот.

Христос се роди! Нека нам је свима благословена нова година доброте Господње!

Извор: pecat.co.rs